

УДК: 636.09:612.1:636.2

Паска М. З., к. вет. н., доцент (maria_pas@mail.ru)®
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ЕТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ТЕЛЯТ ВОЛИНСЬКОЇ МЯСНОЇ ПОРОДИ В ОНТОГЕНЕЗІ

У статті наведено результати вивчення етологічних показників телят різного віку волинської м'ясної породи. Встановлено, що з віком відбувається зміна часових характеристик поведінки тварин двох груп. Такі етологічні показники як жуїка стоячи, лежачи, поїдання кормів, рухова активність з віком збільшувалися, а бездіяльний стан, лежання, відпочинок, сон з віком мали зворотну тенденцію. Найбільш оптимальними були етологічні показники у бугайців волинської м'ясної породи.

Ключові слова: фізіологія, худоба, молодняк, волинська м'ясна порода, етологічні показники.

Вступ. М'ясна продуктивність тварин пов'язана з руховою і харчовою поведінкою. Пристосування тварин у процесі еволюції до відносно постійних і періодичних повторюваних подій в навколошньому середовищі виробило у них генетично закріплени, вроджені форми поведінки (інстинкт). Поряд з ними пристосування до мінливих нестабільних умов середовища формує у кожного покоління тварин динамічні набуті форми поведінки на основі умовних рефлексів, що виробляються протягом онтогенезу. Ці форми поведінки спрямовані на задоволення природних потреб організму і забезпечення пристосування до умов навколошнього середовища. Поведінка і вища нервова діяльність взаємопов'язані, доповнюють один одного.

Поведінка - основна функція організму, що забезпечує процес адаптації тварини до зовнішнього середовища. Це найбільш рухлива і активна форма пристосування, яка включається першою і характеризує попередню підготовку організму та очікувані зміни середовища на основі вироблення умовно-рефлекторного зв'язку або біологічних ритмів.

Поведінка телят займає особливе місце в ряді етологічних досліджень. Вивчався і вивчається вплив групових та індивідуальних методів вирощування телят на їх подальшу поведінку, умов утримання, генотипу, продуктивності [1, 4-7].

Саме тому заслуговує уваги вивчення поведінкових реакцій на навколошнє середовище, вікові особливості адаптації у телят волинської м'ясної породи великої рогатої худоби від народження до шестимісячного віку залежно від статі.

® Науковий консультант д.вет.н., професор Гуфрій Д.Ф.
Паска М. З., 2013

Матеріал і методи. Дослідження проводили в ТОВ «Агрофірма „Добросин”» Жовківського району Львівської області на молодняку м'ясного напряму продуктивності різних вікових груп.

Тварин для досліду відбирали за принципом аналогів з урахуванням маси тіла, віку та статті по 10 телят: 1 група – бугайці ($\Gamma_1\text{B}$); 2 група телици ($\Gamma_1\text{T}$).

Динаміка живої маси становила відповідно: новонароджені бугайці $29,7 \pm 0,45$, телички $21,5 \pm 0,32$; 1 місячному віці становила маса тіла бугайців від $59,7 \pm 0,37$ кг і теличок $51,3 \pm 0,23$ кг; 3 місячному віці бугайці $96,8 \pm 0,47$ кг, телички $83,7 \pm 0,67$; у 6 місячному віці бугайців $172,3 \pm 1,22$ кг, телички $159,4 \pm 1,03$ кг. Телят утримували до 6-місячного віку на вільному підсисанні, після відлучення безприв'язно в клітках по 12-13 тварин у кожній. Годували тварин за загальновизнаними нормами.

Для вивчення поведінки телят використовували хронометраж і візуальне спостереження, які проводилися через кожні 15 хвилин, протягом двох суміжних діб. За поведінкою телят вели спостереження протягом перших двох діб після народження, а потім кожен місяць до шестимісячного віку.

Поведінку телят описували за допомогою азбуки елементів та актів поведінки [5]. В основу системи покладена символізація поведінкових ознак відповідно до розподілу поведінки тварини на три рівні функціональної складності: 1) елемент поведінки, 2) поведінковий акт і 3) функціональний стан системи поведінки. Для позначення актів, елементів поведінки користувалися символами, які використовуються в етології. Розглядаючи поведінку тварини за одиницю виміру брався п'ятнадцятихвилинний інтервал спостереження. Для спостереження телят мітили порядковими номерами яскравою фарбою. Після спостереження отримані дані по кожному теляті обробляли окремо.

Результати дослідження.

Після народження піддослідні телята лежали на боці з витягнутими кінцівками. В середньому через 2,5 хвилини телята двох груп піднімали голову. Після народження теля підносили до корови для того, щоб вона змогла його облизати. При облизуванні телята намагалися піднятися, але завжди падали. При першій спробі піднятися телята змінювали положення тіла і лежали з підігнутими під себе кінцівками.

Як показали дослідження, бугайці в першу годину життя лежали $45,25 \pm 0,90$, телички — $47,5 \pm 2,5$ хвилини. Телята перші п'ять годин робили спроби вставати. Однак твердо на ноги бугайці встали в середньому через $337,5 \pm 8,1$, телички — через $353,7 \pm 6,2$ хвилини.

У першу добу на рух телята першої групи витрачали $35,3 \pm 1,9$ хвилини, телята другої — $31,9 \pm 1,6$. У першу добу на лежання тварин двох груп припадало в середньому 88 % добового часу, що узгоджується з даними інших дослідників [2,3].

На підставі результатів поведінки телят у перший день життя можна зробити висновок, що бугайці відразу після народження були більш активні, ніж телички, що на нашу думку пов'язано з інтенсивнішим розвитком обмінних процесів.

Поведінка при споживанні корму є стереотипною для всіх видів тварин. Результати етологічних досліджень показали, що з віком час, витрачений на прийом корму до насичення, зростав в 4,17 у бугайців та в 4,3 рази у теличок.

Безпосередньо після споживання корму у тварин наступав період спокою, потім починається період жуйки. Було виявлено, що з віком витрати часу на жуйку збільшувалися, що на нашу думку пов'язано із споживанням більшої кількості корму та покращенням рефлексу жуйки. Максимум часу на жуйку відводиться завжди на період нічного спокою. Істотних відмінностей у часі жуйки в лежачому стані у різних груп телят не відмічено.

Таблиця

Етологічні показники телят волинської м'ясної породи

Показники, хвилини	Вік телят							
	Після народження		1 місяць		3 місяці		6 місяців	
	Бугайці	Телички	Бугайці	Телички	Бугайці	Телички	Бугайці	Телички
Час (хвилини) затрачений на:								
Стояння	131,5 ±6,1	129,3 ±5,6	391,7 ±17,9	406,4 ±20,4	543,4 ±24,5	528,6 ±23,7	584,6 ±29,8	578,4 ±27,6
Пиття	—	—	39,8 ±1,6	36,8 ±1,4	46,3 ±1,9	43,9 ±2,0	45,7 ±2,5	44,2 ±2,3
Жування стоячи	—	—	9,1 ±0,4	8,1 ±0,3	11,2 ±0,7	9,8 ±0,6	47,9 ±2,1	46,1 ±2,4
Поїдання корму	—	—	82,3 ±3,8	78,1 ±3,2	311,3 ±13,4	295,6 ±11,9	343,8 ±17,5	336,7 ±18,4
Бездіяльність	—	—	260,5 ±21,6	283,4 ±26,2	174,6 ±19,1	179,3 ±20,1	147,2 ±14,6	151,4 ±17,1
Лежання	1273,2 ±12,4	1278,8 ±14,2	1007,0 ±21,1	990,3 ±19,8	848,1 ±17,9	867,6 ±18,4	790,8 ±16,1	804,9 ±15,3
Жування лежачи	—	—	170,7 ±6,5	163,2 ±5,7	385,2 ±8,3	376,1 ±7,4	432,4 ±8,1	427,1 ±9,4
Відпочинок, сон	—	—	836,3 ±18,7	827,1 ±16,9	462,9 ±13,2	491,5 ±14,9	358,4 ±7,3	377,8 ±8,1
Рух	35,3 ±1,9	31,9 ±1,6	41,3 ±1,9	43,3 ±2,1	48,5 ±2,9	43,8 ±2,7	64,6 ±4,1	56,7 ±3,8

У місячному віці на жуйку витрачалося в середньому по групах 11,6 % добового часу, у тримісячному віці - 26,4 %. Жуйка відбувалася в основному в положенні лежачи. Жуйка лежачи є важливим життєвим проявом телят та її роль з віком підвищується. Якщо в перший місяць життя телята всіх груп витрачали на жуйку 151 - 172 хвилин, то в третьому місяці життя відповідно 370 - 389, тобто приблизно 26,6 % добового часу, що підтверджується з дослідженнями інших науковців [3,6,7].

Жування стоячи в період молочної годівлі незначне за часом і становить у середньому по групах у місячному віці 8-12 хвилин. До тримісячного віку період жуйки у стоячому положенні незначно збільшився у всіх групах і тривав 9-15 хвилин. З віком телята всіх груп стають більш активними. Якщо в місячному віці на ходьбу вони витрачали 30-42 хвилини, то в три місяці життя – 41 – 50 хвилин. Крім того, телички були більш пасивними, як у місячному, так і

в тримісячному віці, порівняно з бугайцями. У період молочного годування найбільш активнішими були бугайці.

Загальний час лежання зменшується з віком. Найвищі показники цього проміжку часу були встановлені у всіх групах тварин впродовж першого місяця життя: у першій групі він становив $1007,0 \pm 21,1$ хвилин, або був довшим на 69,9 %, у другій групі – $990,3 \pm 19,8$ хвилин, або на 68,8 % довшим, тоді як тримісячному віці тварини витрачали на лежання відповідно 58,9 та 60,3 % добового часу.

Отримані нами дані за етологічними показниками телят показують, що з віком час, витрачений на сон і відпочинок, скорочується до трьох місяців життя: у першій групі з $836,3 \pm 18,7$ до $462,9 \pm 13,2$, у другій відповідно - з $827,1 \pm 16,9$ до $491,5 \pm 14,9$ хвилин на добу.

Разом з тим встановлено, що час, витрачений на прийом води, з віком змінювався незначно.

На стояння телята витрачали 385 - 430 хвилин/добу в місячному віці та 491 - 545 хвилин/добу у три місячному віці. Інтервал часу стояння з віком зростав у всіх групах, тоді як час відпочинку в стоячому положенні зменшувався до тримісячного віку: у першій групі - з 260,5 до 174, у другій відповідно - з 283,4 до 179,3, хвилин.

У період годування рослинними кормами (6 місяців) добовий ритм і життєві прояви у телят піддаються новим впливам. Уже сам перехід з молочної годівлі на рослинну є фактором характерних змін у шлунково-кишковому тракті та організмі в цілому. У період годування рослинними кормами час лежання телят підвищується до шести місячного віку не значно по всіх групах.

Телята усіх груп на добу лежали зазвичай 769-837 хвилин, тобто 53,4-58,1 % добового часу. Максимум часу лежання у телят припадав на нічні години (між 23.00 і 5.00 годинами). Час, витрачений на сон, відпочинок, також скорочувався порівняно з телятами трохмісячного віку.

Час стояння телят різних груп на шостому місяці віці життя не мав істотних змін і коливався від 40,6 до 40,1% впродовж доби. Рухова активність телят до шестимісячного віку зросла у всіх групах порівнянно з тримісячним віком.

Тривалість процесу жуйки у телят шестимісячного віку коливалася в межах величин 33-35 % добового часу у різних груп. Час, витрачений на жуйку лежачі і стоячи збільшувався з віком. Його інтервал на жуйку стоячи в шестимісячному віці в телят обох груп продовжував збільшуватися. Час на пойдання корму з віком збільшується у двох групах телят. Тривалість прийому води у телят всіх груп практично не змінилася у порівнянні з періодом молочної годівлі і склала 43 - 47 хвилин.

Висновки: Встановлено вікову зміну часових характеристик поведінки бугайців та теличок. Такі етологічні показники як жуйка стоячи, лежачі, пойдання кормів, рухова активність із віком збільшувалися, а статичний стан, лежання, відпочинок, сон з віком мають зворотну тенденцію. У бугайців волинської м'ясної породи вони були більш виражені, ніж у теличок даної

породи.

Література

1. Бойко И.А., Высоцина И.С. Этология и физиология телят в различных условиях содержания на комплексах в первую фазу выращивания//Сб.: Организационно-технологические, селекционно-генетические и социально-психологические проблемы управления поведением сельскохозяйственных животных при интенсификации животноводства. - Л., 1983.- С. 68-69.
2. Венедиктова Т.Н. Некоторые особенности поведения телят//В кн.: Поведение животных: экологические и эволюционные аспекты.- М., 1972.- С. 70-71.
3. Гауптман Я. и др. Этология сельскохозяйственных животных. - М.: Колос, 1977.
4. Горбачёва И.Н., Крисанов А.Ф. Пищевое поведение коров красно-пёстрой породы // Зоотехния. - 2001. № 3. - С. 24-26.
5. Зубец М.В., Токарев Н.Ф., Винничук Д.Т. Этология крупного рогатого скота.– К.: Аграрная наука, 1996.– 213с.
6. Юдин М.Ф. Этологическая характеристика бычков разных генотипов // Зоотехния. - 2001. № 6. - С. 20-22.
7. Юдин М.Ф. Этологическая характеристика молодняка симментальской породы // Молочное и мясное скотоводство. - 2002. № 1. - С.36-39.

Summary

Paska M.Z.

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytsky, Lviv, Ukraine

ETHOLOGICAL PARAMETERS OF VOLYN MEAT BREED CALVES IN ONTOGENESIS

The results of the study of ethological parameters of calves of different ages Volyn meat breed are presented at the article. Found that with age there is a change of time characteristics in two groups of animals. Such ethological parameters as gum standing, lying, eating food, physical activity increased with age, and inactive state, lying, rest, sleep with aging have the opposite trend. Most optimal are ethological parameters in bull of Volyn meat breed.

Key words: cattle, bull calves, Volyn meat breed, ethological parameters.

Рецензент - д.вет.н., професор Стояновський В.Г.